

8. Дубровіна І. В. Психологія. – М., 2001. С.140-147 (Свідомість і самосвідомість: 147 – 157.)

УДК 159.9

Сабіна Ісаєва
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 053 «Психологія»
науковий керівник: **Олена Сергієні**
доктор медичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Актуальність дослідження: Значні зміни загальної ситуації функціонування українського суспільства на початку ХХІ максимально актуалізують роль і значення соціально-психологічних факторів діяльності людини. Саме тому завдання вивчення особливостей і можливостей особистості, умов цілеспрямованого впливу на розвиток її творчих потенцій стали предметом аналізу багатьох галузей наукового знання – філософії і соціології, педагогіки і соціальної психології.

Соціально – психологічна адаптація – це пристосування людини до існуючих у суспільстві умов та критеріїв оцінки за рахунок засвоєння норм та цінностей даного суспільства. Адаптацію розглядають як рівень пристосування людини, вона виявляється через її самовідчуття і соціальний статус, задоволеність або незадоволеність собою і своїм життям. Розгляд проблеми адаптації тісно пов'язаний з процесом дезадаптації, який формується при впливі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Отже, дезадаптація завжди має психосоматичний характер (і душі, і тіла) і протікає в трьох формах: невротичній (неврози), агресивно-протестній і депресивно-депресивній.

Професійна адаптація полягає в активному освоєнні професії, її тонкості, специфіки, необхідних навиків, прийомів, способів ухвалення рішень спершу в стандартних ситуаціях.

Складність професійної адаптації залежить від широти і різноманітності діяльності, інтересу до неї, змісту праці, впливу професійного середовища, індивідуально-психологічних властивостей особистості [1, с.176].

Психофізіологічна адаптація — адаптація до трудової діяльності на рівні організму працівника як цілого, результатом чого стають менші зміни його функціонального стану (менше стомлення, пристосування до високих фізичних навантажень і т.п.).

Принциповими цілями адаптації, за А.Я. Кібановим, є:

– зменшення стартових витрат, оскільки поки новий працівник погано знає своє робоче місце, він працює менш ефективно і вимагає додаткових витрат;

– зниження заклопотаності і невизначеності у нових працівників;

– скорочення текучості робочої сили, оскільки, якщо новачки відчують себе незатишно на новій роботі і непотрібними, то вони можуть відреагувати на це звільненням;

– економія часу керівника і співробітників, оскільки робота, що проводиться за програмою, допомагає економити час кожного з них;

– розвиток позитивного відношення до роботи, задоволеності роботою [2, с. 148].

Під адаптацією студентів до трудової діяльності розуміється пристосування випускників ВНЗ до нової системи соціальних умов, нових відносин, вимогам, видів діяльності, режиму життєдіяльності. Проте, адаптація – це не тільки пристосування до успішного функціонування в даному середовищі, але і здібність до подальшого психологічного, особистісного, соціального розвитку.

Відповідність суспільно регламентованої поведінки і діяльності внутрішній структурі особистості, її інтересам, ціннісним орієнтаціям, особливостям темпераменту досягається у ході соціальної адаптації.

Розробка наукових принципів соціальної адаптації молоді та соціальних перспектив її функціонування є важливим завданням соціальної психології. В Україні окремі аспекти проблеми розроблялись в рамках психофізіології, загальної психології, соціальної психології, педагогіки (І.І.Бондаренко, О.І.Борисенко, О.М.Васильченко, П.Б.Зільберман, О.Б. Каганов, О.М. Кокун, С.М.Кулик, В.М. Невмержицький, В.І. Розов, А.В.Скрипко, В.М. Струкуленко). [1, с. 176; 3, с. 553; 4, с. 92-106; 5, с. 82-86; 6, с.76-78; 7, с. 224] Але практично не розробленими залишаються питання соціально – психологічної адаптації майбутніх спеціалістів, у перші роки навчальної діяльності у ВНЗ. Хоча вища школа має специфічні засоби і ресурси впливу на особистість, які досить детально описані в науковій літературі, проте питання соціально-психологічної адаптації майбутніх фахівців до професійної діяльності у вищому навчальному закладі залишаються мало розробленими.

Процес навчання у вищому навчальному закладі сучасної молоді є одним з головних періодів їхнього життя, особистого росту і формуванню майбутнього висококваліфікованого спеціаліста. У зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу відбуваються суттєві зміни в навчальному процесі. Це стосується зміни навчальних планів, встановленні нових критеріїв оцінювання, втіленні нових педагогічних технологій, формі організації та проведення занять, розширення мобільності студентів, запровадження системи кредитів. Навчання в університеті стає досить складним і за формою, і за

змістом.

Проблема адаптації студентів до навчання розглядалась в роботах багатьох науковців. [8, с. 78-92; 9, с. 82-85; 10, с. 34; 11, с. 27-29]

Об'єкт дослідження: соціально-психологічна адаптація майбутнього фахівця.

Предмет дослідження: особливості соціально – психологічної адаптації майбутніх фахівців до навчальної діяльності у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження: проаналізувати і дослідити проблему соціально – психологічної адаптації майбутніх фахівців до навчальної діяльності;

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз психологічної літератури з проблем соціально – психологічної адаптації, профорієнтації, введення в посаду майбутніх фахівців;

2. Виявити шляхи організації ефективного управління соціально – психологічною адаптацією майбутніх фахівців до професійної діяльності у ВНЗ;

3. Провести практичне психолого – педагогічне дослідження умов соціально – психологічної адаптації майбутніх фахівців до професійної діяльності у ВНЗ;

4. Визначити основні напрямки вирішення проблеми соціально – психологічної адаптації майбутніх фахівців до професійної діяльності у ВНЗ;

5. Розробити практичні рекомендації, що сприятимуть успішній соціально–психологічній адаптації майбутніх фахівців до трудової діяльності у ВНЗ.

Гіпотеза дослідження – полягає у припущенні, що ефективна психологічна адаптація є однією з передумов до успішної професійної діяльності.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, математико-статистичні.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні знань про особистісні чинники соціально-психологічної адаптації; психологічному поясненні й обґрунтуванні ролі особистісних характеристик у процесі соціально-психологічної адаптації в умовах навчальної діяльності майбутніх фахівців.

Практичне значення полягає у розробці рекомендацій, що сприятимуть успішній соціально – психологічній адаптації майбутніх фахівців.

Відповідно до мети та завдань дослідження були відібрані наступні психодіагностичні методики:

а) Методика діагностики соціально-психологічної адаптації (К. Роджерса і Р. Даймонд);

б) Тест «Знаходження кількісного вираження рівня самооцінки» (С.А. Будасси);

в) Тест ситуативної тривожності (Спілбергера-Ханіна);

г) Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху

(Т.Елерса);

д) Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач (Т.Елерса).

Таким чином, в роботі установлені чинники соціально-психологічної адаптації здобувачів вищої освіти до навчальної діяльності та причини дезадаптації.

Продовження наукових досліджень необхідно проводити в напрямку профілактики дезадаптаційних розладів та методів їх корекції.

1. Алексеева Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі: Дис. Канд. Психол. Наук: 19.00.01 / Т. В. Алексеева. – К., 2004. – 176 с.

2. Александровський, Ю.А. Стани психологічної дезадаптації та їх компенсація / Ю. А. Александровський. – М.: Ексмо, 2009 – 448 с.

3. Андреева, Д.А. Людина і суспільство / Д.А.Андреева .- М.: Висш.шк., 2009 – 553с.

4. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности // Вопросы психологии .- 1989. – № 1. – С. 92–100.

5. Белов, А.Ф., Лапкін, М.М., Яковлева, Н.В. Успішність навчання студентів медичного ВНЗ: диференційно-психологічний аспект // Психол. журн. 2004. Т.15. № 1. С.81-86.

6. Казміренко В.П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. - №6 – С. 76-78.

7. Кон И.С. Психология ранней юности: Книга для учителя. – М., 2009. – 224 с.

8. Агаджанян Н.А. Адаптація та резерви організму. / Н.А. Агаджанян – М.: Фізкультура та спорт. – 1983. – 345 с.- С. 78-93.

9. Мамаєв Л.М., Дегтярьова Л.М., Добрик Л.О. Адаптація студентів-випускників ліцею в умовах вузу. // Нові технології навчання. Н.- м. зб. – Вип. 16.- К. –1996. – С. 82-85с.

10. Петрук В. А. До питання адаптації першокурсників у ВНЗ [Електронний ресурс] / В. А. Петрук, Н. В. Ляховченко. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – Чернігів, 2013. – 34 с.

11. Профілактика та корекція порушень соціальної адаптації у дорослих // Мілютіна К. Форми психокорекційного впливу.- К., 2007.- 76-94с.

12. Федосеева А.В. К проблемі адаптації студентства. / А. В. Федосеева. // Молодий вчений. — 2014. — №6. — С. 27-29с.